

JO VANDEURZEN
VLAAMS MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

Vraag nr. 807
van 3 september 2013
van PATRICIA DE WAELE

Cyberpesten - Initiatieven

Internet is zowel bij jongeren als bij volwassenen een van de normaalste zaken van de wereld geworden. Daarbij duikt een nieuwe vorm van pesten op, waarbij gebruik wordt gemaakt van nieuwe communicatiemiddelen. Het internet en de gsm zijn de middelen die daarvoor het vaakst gebruikt worden.

Bij cyberpesten komen dezelfde kenmerken terug als pesten. Men spreekt van pesten als het om opzettelijk gedrag gaat, waarbij de pestkop de intentie heeft om te kwetsen of iemand pijn te doen en dit bij herhaling doet.

Uit het “EU Kids Online Onderzoek” dat uitgevoerd werd in de zomer van 2010 blijkt dat in Vlaanderen 28 procent van de jongeren te maken krijgt met cyberpesten. Het zijn vooral de 13- tot 16-jarigen die met deze vorm van pesten te maken krijgen en beduidend meer meisjes worden er het slachtoffer van. Bijna een derde Vlaamse jongeren wordt dus geconfronteerd met deze vorm van pesten, dat in sommige gevallen zelfs leidt tot zelfdoding.

Met het stijgend gebruik van internet valt te verwachten dat ook deze vorm van pesten zal toenemen.

1. Beschikt de minister over de meest recente cijfers betreffende cyberpesten in Vlaanderen? Zo ja, wat leert de minister uit deze cijfers?
2. Kan de minister de cijfers van het afgelopen jaar bezorgen van het aantal jongeren dat via scholen, CLB's, psychologen,... aangaf het slachtoffer te zijn geworden van cyberpesten? Graag opgesplitst per provincie en indien mogelijk de gradatie van de cyberpestvorm. Zo neen, waarom worden deze cijfers niet centraal bijgehouden? Is de minister van plan dat wel te doen?
3. Op welke manier worden zowel de slachtoffers als de daders van cyberpesten bereikt? Worden er bewustwordingscampagnes gehouden in scholen om de gevaren van cyberpesten aan te kaarten?
4. Is de minister van plan om het aantal acties om de gevaren van cyberpesten onder de aandacht te brengen, te verhogen? Zo ja, welke acties? Zo neen, waarom niet?
5. Hoeveel werd er de voorbije jaren besteed aan acties over cyberpesten? Graag de bedragen voor 2012 en 2013.
6. Op welke manier werd er het voorbije jaar tussen de ministers van Welzijn en Jeugd en Onderwijs samengewerkt?

7. Hoe evalueert de minister de verschillende acties die de voorbije jaren op poten werden gezet, zoals het e-safety label, het game over pesten, de campagne Stop Cyberpesten, Veilig Online en de Week Tegen Pesten?

N.B. Deze vraag werd gesteld aan de ministers Vandeurzen (vraag nr. 807) en Smet (866);

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 807 van 3 september 2013

van **PATRICIA DE WAELE**

In het Jeugdbeleidsplan 2010-2014 is heel expliciet een strategische doelstelling over het tegengaan van pesten opgenomen (zie strategische doelstelling 6: door een gecoördineerde aanpak nemen institutioneel geweld, kindermishandeling, pesten en zelfdoding af).

Deze vraag betreft ook de uitvoering van operationele doelstelling 4.1 van het Vlaams Actieplan Kinderrechten (*“Door een gecoördineerde aanpak nemen institutioneel geweld, kindermishandeling, pesten en zelfdoding af”*). Over de uitvoering van deze doelstelling werd door de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement gerapporteerd op 22 juli 2013. Ik verwijs hierbij meer bepaald naar p. 22-23 van dit rapport (Stuk 2158 (2012-2013) – Nr. 1, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2012-2013/g2158-1.pdf>).

1. De meest recente gegevens waarover we beschikken zijn de cijfers uit de whitepaper “Zes jaar onderzoek naar cyberpesten in Vlaanderen, België en daarbuiten: een overzicht van de bevindingen” van de Universiteit Antwerpen in het kader van het IWT-SBO project Friendly Attac. In datzelfde kader beschikt Onderwijs over een rapport van de Universiteit Antwerpen met resultaten van een bevraging in 309 Vlaamse Scholen. De lessen die we daaruit kunnen trekken is dat cyberpesten inderdaad de nodige aandacht verdient en dat scholen zich hiervan bewust zijn en zich ook medeverantwoordelijk voelen voor de aanpak ervan. Slechts 14% van de scholen zegt geen enkel geval van cyberpesten te hebben meegemaakt in het schooljaar 2011-2012. In de meeste scholen waren er tussen 1-5 concrete gevallen van cyberpesten gekend. Scholen gebruiken voor klassiek pesten en cyberpesten een brede waaier aan materialen en strategieën. Bijna alle scholen geven aan dat ze het aanbod aan tools (infobrochures, lespakketten, werkbladen, e.d.) kennen. Een blijvende aandacht voor deze problematiek is evenwel nodig.
2. Wat het slachtofferschap betreft ligt het percentage van jongeren die aangeeft slachtoffer te zijn van cyberpesten naargelang het onderzoek, de definitie en de vraagstelling tussen 5% en 11%. Er worden geen data over cyberpesten centraal bijgehouden.
3. Hierna vindt u een overzicht van de reeds genomen en de lopende acties.
 - Om iedereen in het onderwijs te sensibiliseren, werkt het departement Onderwijs en Vorming ieder jaar mee aan de organisatie van de Safer Internet Day. Op deze dag wordt iedereen aangezet tot het verantwoord gebruik van online communicatiemiddelen zoals internet en GSM. Elk jaar wordt er een specifiek thema belicht.
 - Het ministerie van Onderwijs ondersteunt jaarlijks de organisatie van de Week tegen Pesten en de daaraan verbonden jaarlijkse uitreiking van ‘De Pesten-kan-niet-prijs’. De organisatie van de Week tegen Pesten is in handen van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten. Meer informatie over de anti-pestweek kan u terugvinden op de website van het Netwerk Kies Kleur tegen Pesten <http://www.kieskleurtegenpesten.be/joomla/> . In het Netwerk zitten heel wat organisaties waarop de scholen een beroep kunnen doen voor de uitbouw van hun pestbeleid. Verschillende organisaties zoals Mikpunt, Pax Christi, Jeugd en Vrede, Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, Centra voor Algemeen Welzijnswerk,... maar ook provinciale diensten ondersteunen de scholen met het geven van vorming, het opzetten van projecten, het uitlenen van didactisch materiaal en het kiezen van een voor de scholen meest geschikte strategie.

- In de tijdschriften Klasse, Yeti, Maks! en Klasse voor Ouders verschijnen regelmatig specifieke bijdragen over pesten, steaming,... en recent over cyberpesten. Voor meer info: <http://www.klasse.be/>.
- Child Focus beheert ook de website en helpline clicksafe (www.clicksafe.be) waar kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten informatie kunnen vinden over veilig en verantwoord internetgebruik, en die ook info over cyberpesten aanbiedt. Op de website wordt allerhande materiaal gebundeld, dat mee door het departement Onderwijs en Vorming naar de scholen werd verspreid.
- In samenwerking met Child Focus, de Gezinsbond en de Ouderverenigingen organiseerden we tijdens het schooljaar 2012-2013 een sensibiliseringscampagne over omgaan met media als ouder. De focus ligt op de rol als ouder/opvoeder en bevat tips en tricks. Concreet financiert de overheid met deze campagne de organisatie van een 120-tal ouderavonden over veilig ICT-gebruik in leerplichtscholen. Deze vormingsavonden wil ouders informeren over de vele mogelijkheden die het internet biedt voor hun kroost, maar ook de problemen die kinderen op het internet kunnen tegenkomen, waaronder cyberpesten. De nadruk ligt op preventie. Meer info of een vormingsavond aanvragen: www.veiligonline.be
- Het IWT financiert drie grootschalige onderzoeksprojecten over veilig ICT-gebruik. In alle drie is er aandacht om de resultaten te valoriseren naar een onderwijspubliek. Het Departement Onderwijs is vertegenwoordigd in de gebruikerscommissies van deze onderzoeken en engageerde zich om de resultaten te valideren. Het betreft volgende projecten:
 - EMSOC: www.emsoc.be
 - SPION: <http://www.cosic.esat.kuleuven.be/spion/>
 - Friendly Attac: <http://www.friendlyattac.be/>
- Met name het laatste project is belangrijk inzake de strijd tegen cyberpesten. Het project gaat na op welke manier technologische middelen kunnen worden ingezet in gezondheidsinterventies rond cyberpesten bij jongeren.
- Alle materialen die door Child Focus ontwikkeld worden, komen via het departement bij de scholen terecht. De voorbije jaren werden o.a. volgende lespakketten met steun van het departement naar de scholen verstuurd:
 - De brochure De Juiste Click (BaO)
 - Het lespakket Kids in Cyberland (BaO).
 - Het lespakket Connected (SO)
 - Het lespakket Think before you post (SO)
 - De affiche veilig chatten met tips voor jongeren (BO + SO)
 - Het veilig Internet Gezinspakket (BO)
- In het schooljaar 2011-2012 is er vanuit het BINSI-project een pakket gemaakt voor de eerste en tweede graad in het secundair onderwijs met als titel 'Stop cyberpesten'. Het pakket werd in het najaar van 2010 voorgesteld en is n.a.v. Safer Internet Day 2011 verspreid onder de scholen. Child Focus werkte ook aan een charter tegen cyberpesten.
- Nog in samenwerking met Child Focus werd met de educatieve portaalsite Klacement een gezamenlijke portaalsite opgezet www.veiligonlineopschool.be waar alle mogelijke lesmaterialen over veilig ICT-gebruik op school worden gebundeld.
- De minister wil onderzoeken of het gebruik van games in scholen een invloed kan uitoefenen op het tegengaan van pesten. De bedoeling is om aan de slag te gaan met een eerder ontwikkeld spel – Re:Pest - van de Hogeschool Kortrijk en allerhande begeleidend materiaal voor scholen daarbij uit te werken. Na twee jaar wordt de game geëvalueerd en wordt nagegaan of het nuttig is om de game in gans Vlaanderen te implementeren. Het spel wordt in het najaar van 2013 gelanceerd als onderdeel van een bredere educatieve aanpak van pesten. De game is onderdeel van een reeks lessen en er is ook vorming voor leraren voorzien, info voor ouders, leerlingen, enz.
- Het departement Onderwijs werkte samen met de vzw Limits aan een beleidsplan ter preventie en bestrijding van geweld. In 2009 werd het plan geactualiseerd en de geactualiseerde versie werd bekendgemaakt op een studiedag over pesten op school. De geactualiseerde versie kunnen scholen gratis downloaden op de website www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag

- Met de publicatie "Pesten en geweld op school: handreiking voor een daadkrachtig schoolbeleid" worden aan de scholen hefboomen en bouwstenen aangereikt, waarmee ze aan de slag kunnen gaan om stapsgewijs te komen tot een integrale benadering van pesten en geweld op school, de zogenaamde 'whole school approach'. De publicatie wordt aan de scholen ter beschikking gesteld via de website: <http://www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag/>
 - Om de scholen en iedereen die bij onderwijs betrokken is, correct te informeren en vooral te adviseren over de problematiek van pesten, geweld en ongewenst seksueel gedrag op scholen sloot de minister een overeenkomst af met het Steunpunt Grensoverschrijdend Gedrag op School, geleid door vzw Limits. Het Steunpunt treedt ook op als meldpunt voor onderwijspersoneel. Het kan bemiddelen bij grensoverschrijdend gedrag.
 - Zowel de Vlaamse Jeugdraad, als de Vlaamse Scholierenkoepel als het Kinderrechtencommissariaat benadrukken het belang van continue sensibilisering van scholen m.b.t. pesten. Dit gebeurt onder meer via de ondersteuning van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten voor de organisatie van de Week tegen Pesten. Afgelopen periode werd er gewerkt aan een nauwere samenwerking tussen Klasse, Ketnet en het Netwerk Kies Kleur tegen Pesten waardoor de Week tegen Pesten in 2012 nog beter in de schijnwerpers komt te staan. Een van de concrete initiatieven hiervan was de "Move tegen pesten".
 - In 2012 werd een nieuw actieplan 'Spijbelen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag op school' voorleggen aan het Vlaams Parlement. De focus van het vroegere spijbelactieplan, wordt in dit nieuwe actieplan verbreed naar alle vormen van grensoverschrijdend gedrag op school, waaronder spijbelen ook valt. Dit omdat de oorzaken van die verschillende vormen vaak dezelfde zijn en we de oplossingen dus ook in dezelfde richting moeten zoeken. Van zodra het actieplan formeel is goedgekeurd, kan er gestart worden met de uitvoering van de opgenomen acties. Een aantal acties start nog dit schooljaar, anderen worden later in de legislatuur opgestart. De acties situeren zich op een continuüm van sensibiliseren, preventief werken, begeleiden en sanctioneren. Er is ook aandacht voor enkele bijzondere doelgroepen.
4. Vlaanderen participeert samen met 5 andere landen/regio's aan een internationaal pilootproject "eSafety label" waarbij aan scholen instrumenten voor zelfevaluatie worden aangereikt met als doel de visieontwikkeling en sensibilisering omtrent ICT-veiligheid en de ontwikkeling van veilig ICT beleid op schoolniveau te stimuleren. Scholen kunnen een veilig ICT-label behalen. Cyberpesten maakt deel uit van de scope van het eSafety labelproject. Gedurende het schooljaar 2013-2014 participeren een veertigtal scholen aan de tweede fase van deze pilot. Daarna kan het programma uitgerold worden naar alle scholen. Teneinde uitvoering te geven aan de Conceptnota Mediawijsheid wordt in 2014 een campagne gelanceerd voor scholen over privacy in online sociale netwerken. Waar mogelijk zal hierbij eveneens de link gelegd worden met de problematiek van cyberpesten.
5. In 2012 en 2013 werden volgende projecten gefinancierd:

2012	
eSafety Label	€ 25.000
Game Re:Pest	€ 120.000
Ouderavonden ism Child Focus en Gezinsbond	€ 48.000
Week tegen pesten	€ 10.200
Steunpunt Limits	€ 80.000
2013	
eSafety Label	€ 50.000
Game Re:Pest	€ 11.500
Week tegen pesten	€ 8.000
Steunpunt Limits	€ 80.000

6. Het overleg over geestelijke gezondheid en in het kader daarvan pesten en cyberpesten, komt onder meer aan bod in de commissie gezondheidsbevordering van de Vlaamse Onderwijsraad. Tevens komen de thema's pesten en cyberpesten ook aan bod in het project over de coaches voor geestelijke gezondheid in het secundair onderwijs, waarover er tussen het beleidsdomein Onderwijs en het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ook overleg plaatsvindt. In bijlage vindt u de mededeling van de Vlaamse Regering van 7 december 2012 inzake pestproblematiek. Deze omvat ook een aantal acties mbt cyberpesten.
7. De diverse acties worden afzonderlijk en naargelang de specifieke doelstellingen geëvalueerd. Hierna vindt u per deelproject de relevante en beschikbare evaluatiegegevens.

eSafety Label: aangezien het hier een nog lopend pilootproject betreft, wordt een evaluatie pas tegen midden 2014 verwacht.

Ouderavonden over veilig ICT-gebruik. Het eindrapport wordt tegen eind oktober opgeleverd. De doelstelling was om 120 ouderavonden te organiseren. In de periode 1/3/2012 – 31/8/2013 werden 139 vormingsavonden veilig online georganiseerd door of i.s.m. scholen. In totaal werden daarbij 221 scholen bereikt (een vormingsavond werd immers vaak door meerdere scholen georganiseerd). De doelstelling werd dus ruimschoots behaald.

De Week tegen Pesten heeft als bedoeling om Vlaanderen te sensibiliseren om aan te geven dat pesten niet kan. Uit reacties die aan het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming worden bezorgd kan worden opgemaakt dat acties die tijdens de week worden opgezet altijd weer op enthousiasme van scholen, leerlingen en hun ouders kunnen rekenen en dat de bewustwording om pesten tegen te gaan groeit. Dat wordt echter niet in cijfers gegoten. Voor sommige acties wordt wel gevraagd om vooraf aan te geven dat men meedoet zoals bv. tijdens de Move tegen Pesten in 2012 waaraan in het totaal 272.281 kinderen deelnamen.

De portaalsite www.klascement.net die sinds januari 2013 deel uit maakt van het Agentschap Onderwijs Communicatie (AOC) heeft twee zogenaamde "projectsites" die (les)materiaal rond online veiligheid en cyberpesten verzamelen. De projectsites hebben als doel om op een gebruiksvriendelijke wijze een thematisch overzicht te geven van het op KlasCement geplaatste materiaal.

Veiligonlineopschool.be behandelt over online veiligheid en wordt beheerd door Child Focus. Deze projectsite biedt enerzijds door Child Focus toegevoegd materiaal aan. Anderzijds bevat de projectsite ook door reguliere gebruikers toegevoegd materiaal dat omwille van de inhoud werd toegewezen aan de projectsite.

- gestart in 2011-2012
- 643 objecten
- 263 leden (2012-2013 x 1.4 bij vorig schooljaar)

Mediawijsheidopschool.be behandelt het begrijpen, kritisch evalueren en creëren van media. Online veiligheid en cyberpesten zijn thema's die deel uitmaken van dit breder aanbod.

- o gestart in 2011-2012
- o 312 objecten
- o 1064 leden (2012-2013 x 2.5 bij vorig schooljaar)

In het schooljaar van 2012-2013 zijn er drie nieuwsbrieven gestuurd in het kader van veiligheid online. Telkens met ca. 31.000 ontvangers.

08.12.2012: Digitale leermiddelen over pesten

30-03-2012: Veilig op het internet

09-02-2013: Gevonden: Knappe werkblaadjes, websites en video over online veiligheid

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

BISMEDEDELING AAN DE LEDEN VAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Pestproblematiek

Inleiding

Pesten op school, pesten op het werk, pesten in verenigingen, buurten... Het lijkt schering en inslag en helaas krijgen veel te veel mensen in onze samenleving ermee te maken. Initiatieven nemen rond tegengaan van pesten is bij uitstek de verantwoordelijkheid van volwassenen ten aanzien van jongeren en van leidinggevenden ten aanzien van medewerkers op de werkvloer. Waar jongeren worden gepest, volstaat het niet om toe te kijken of jongeren hier zelf uitkomen. De dramatische berichtgeving over zelfdodingen bij jongeren of bij werknemers als gevolg van pesten, is onthutsend. Zelfdoding wordt haast als enige uitweg gezien om hun lijden te doen stoppen. Het pesten vormde de directe aanleiding. Zelfdoding is altijd een complex gegeven. Het aanhoudend slachtoffer zijn van pestgedrag gecombineerd met een afwezigheid van mogelijkheden tot steun en hulp zijn triggers voor gedachten aan zelfdoding. Hopeloosheid, letterlijk het gebrek aan hoop, is daarin de emotie die aanleiding geeft tot de gedachte aan zelfdoding.

De vraag die zich stelt, en die zich recent ook stelde naar aanleiding van een debat in het Vlaams Parlement, is wat de Vlaamse Regering hieraan doet en vooral, doet ze de juiste dingen.

Deze nota heeft de intentie om een zo volledig mogelijk overzicht te geven van alle genomen acties binnen verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse Overheid.

In het recente debat in het Vlaams Parlement engageerde ik me immers tot het aanleveren van een dergelijke inventaris.

AANPAK PESTPROBLEMATIEK IN VLAANDEREN

De Vlaamse Regering neemt via zijn vakministers verschillende maatregelen met het oog op een drastische vermindering van het aantal slachtoffers als gevolg van pesten. Deze acties situeren zich op verschillende niveaus.

Voor kinderen en jongeren

1. In het kader van het Vlaams actieplan suïcidepreventie is de jongerenwebsite NokNok (www.noknok.be) ontstaan, die aandacht geeft aan geestelijke gezondheid en concrete handvaten biedt voor jongeren om zich mentaal fitter te voelen. NokNok geeft aan wat jongeren zelf kunnen doen maar ook waar jongeren hulp kunnen zoeken, zowel

telefonisch, via chat of in gesprek met iemand van een CLB, JAC of CGG. NokNok bevat tal van beschikbare hulpbronnen voor jongeren die lijden onder pestgedrag.

2. Kinderen en jongeren kunnen daarnaast terecht bij Awel!, de vroegere kinderen – en jongerentelefoon. Uit recente cijfers blijkt dat jongeren veelvuldig een beroep doen op deze hulplijn en dat problemen rond (cyber)pesten in de top 10 staat van gespreksonderwerpen, zowel via telefoon als via chatgesprekken. Alle kinderen en jongeren kunnen Awel! anoniem contacteren over alles wat hen bezighoudt. Awel! Luistert, voelt en denkt met hen mee. Awel! wil een betrouwbaar aanspreekpunt voor kinderen en jongeren zijn, via een voor de hand liggend, gratis en makkelijk bereikbaar contactkanaal. Ze geloven sterk in de kracht van kinderen en jongeren en nemen hen serieus en signaleren waar nodig tendenzen.

3. Jaarlijks is er de Week tegen Pesten. De organisatie van de Week tegen Pesten is in handen van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten (www.kieskleurtegenpesten.be). Verschillende organisaties zoals, Pax Christi, Jeugd en Vrede, Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, Centra voor Algemeen Welzijnswerk,... maar ook provinciale diensten ondersteunen de scholen met het geven van vorming, het opzetten van projecten, het uitlenen van didactisch materiaal en het kiezen van een voor de scholen meest geschikte strategie. Zowel de Vlaamse Jeugdraad, als de Vlaamse Scholierenkoepel als het Kinderrechtencommissariaat benadrukken het belang van continue sensibilisering van scholen m.b.t. pesten. Dit gebeurt onder meer via de ondersteuning van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten voor de organisatie van de Week tegen Pesten. Afgelopen periode werd er gewerkt aan een nauwere samenwerking tussen Klasse, Ketnet en het Netwerk Kies Kleur tegen Pesten waardoor de Week tegen Pesten in 2012 nog beter in de schijnwerpers komt te staan. Heel bijzonder was op 16 februari 2012: de Move tegen pesten4.

4. Er bestaat allerlei informatie en sensibilisatie rond pesten :

- Folder uitgegeven door VIPJeugd en dat via de JIPs verspreid wordt en downloadbaar via www.jeugdinfotheek.be
- Voorleesboek, handleiding en CD (met tekstboekje): 'Er zit een schat verborgen in jezelf' – Jeugd en Vrede
- Strip. : 'Klaas en de drie pestkoppen' – Jeugd en Vrede
- Campagnemateriaal Jeugd en Vrede: krantjes, ballonnen, polsbandjes, stickers...
- Pestspotter – interactieve koffertentoonstelling – Jeugd en Vrede vzw
- Pesten voorkomen kan je leren – reizende tentoonstelling + werkmateriaal – Jeugd en vrede vzw
- "Ik zeg niks" en "de groote oorlog en de kleine vrede" – verteltheater – Jeugd en Vrede vzw
- 'Vuurspuwend monstertje', 'Er zit een schat verborgen in jezelf' – voorleesboeken + handleidingen + bv. CD – Jeugd en Vrede vzw
- Duivelshanden: leesboek – Jeugd en Vrede vzw

In de scholen

1. Scholen besteden regelmatig aandacht aan pesten. Losse acties tegen pesten werken echter niet als het klimaat binnen een school niet verandert. De structuur van een school, het organisatiebeleid, de regelgeving en het beschikbare hulpaanbod voor leerlingen en leerkrachten vormen het kader waarbinnen men zorg draagt voor elkaar. **Het project preventiecoaches zet in op een geïntegreerd geestelijk gezondheidsbeleid binnen secundaire scholen.** Zij willen zorgen voor een kader waarbinnen preventie, vroegdetectie en vroeginterventie naadloos op elkaar aansluiten. De individuele leerling, de klas, leerkrachten en ouders moeten in dit kader samenwerken.

De preventiecoaches zijn actief sinds 2009 en zetten dit werk via een vervolgproject nu voort door medewerkers van CLB en pedagogische begeleidingsdiensten (PBD) te coachen in het invoeren van een geestelijk gezondheidsbeleid binnen scholen. Uiteraard hebben de preventiecoaches hierbij ook aandacht voor het pestbeleid op school. De actualiteit dwingt ons om met vastberadenheid en doortastendheid hier verder op in te zetten.

De minister van WVG en de minister van Onderwijs werken hierrond nauw samen en dringen bij de onderwijspartners aan om maximale betrokkenheid bij de werking van de preventiecoaches te ontwikkelen. Tot het einde van 2013 zetten deze coaches zich verder in om in samenwerking met de CLB en de PBD in zoveel mogelijk secundaire scholen een geestelijk gezondheidsbeleid te implementeren. Op termijn is het de bedoeling deze methodiek – een geestelijk gezondheidsbeleid in settings – na overleg met de sociale partners, ook in werksettings toe te kunnen passen.

2. Initiatieven m.b.t. het tegengaan van cyberpesten, pesten en antisociaal gedrag.

In het nabije verleden zijn er verschillende initiatieven genomen door de minister van Onderwijs met betrekking tot het tegengaan van cyberpesten. Het beleidsdomein Onderwijs en Vorming ondersteunt op verschillende manieren het onderwijs in het uitwerken van **een beleid rond antisociaal gedrag in het algemeen. Het tegengaan van pesten en cyberpesten vormt daar een onderdeel van.**

- Het departement Onderwijs en Vorming werkt ieder jaar mee aan de organisatie van de **Safer Internet Day**. Op deze dag wordt iedereen aangezet tot het verantwoord gebruik van online communicatiemiddelen zoals internet en GSM. Elk jaar wordt er een specifiek thema belicht. Het thema voor 2010 was: "Denk na voor je iets online zet". In dat kader kreeg elke school een exemplaar van het lespakket "Think B4 U post!". Voor 2011 was het thema: 'It's more than a game, it's your life'.
- In de **tijdschriften** Klasse, Yeti, Maks! en Klasse voor Ouders verschijnen regelmatig specifieke bijdragen over pesten, steaming,... en recent over cyberpesten. Voor meer info: <http://www.klasse.be/>.
- Een voorbeeld van een sensibiliseringscampagne uit het nabije verleden (2007) is **Veilig Online** die werd gevoerd naar aanleiding van de invoering van de vakoverschrijdende eindtermen voor ICT in het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs. Eén van deze eindtermen slaat op het veilig,

verantwoord en doelmatig gebruik van ICT. Alle scholen kregen de brochure en CD-rom: 'Veilig online, tips voor veilig ICT gebruik op school'. Het pakket bevat actuele informatie, concrete tips, lesmateriaal en richtlijnen over veilig ICT-gebruik en is bedoeld voor leraren, directies en ICT-coördinatoren. De publicatie wijdt een volledig hoofdstuk aan de problematiek van cyberpesten.

- Child Focus coördineert in België het **Safer internet initiatief** via het BINSI-project (=Belgian Integrated Network Safer Internet). Dit initiatief wordt door de Europese Commissie gefinancierd. Child Focus ontwikkelt in dat kader sensibiliseringsmateriaal voor onderwijs en coördineert tal van acties. De opvolging gebeurt via een stuurgroep waarin ook het departement Onderwijs en Vorming vertegenwoordigd is. Alle materialen en lespakketten die door Child Focus ontwikkeld worden, komen via het departement bij de scholen terecht. In het schooljaar 2011-2012 is er vanuit het BINSI-project een pakket voorzien voor de eerste en tweede graad in het secundair onderwijs met als titel 'Stop cyberpesten'. Het pakket werd in het najaar van 2010 voorgesteld en is n.a.v. Safer Internet Day 2011 verspreid onder de scholen. Child Focus werkte ook aan een charter tegen cyberpesten.
- Child Focus beheert ook de **website *clicksafe*** (www.clicksafe.be) waar kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten informatie kunnen vinden over veilig en verantwoord internetgebruik, en die ook info over cyberpesten aanbiedt. Op de website wordt allerhande materiaal gebundeld, dat mee door het departement Onderwijs en Vorming naar de scholen werd verspreid.
- Vlaanderen participeert samen met 5 andere landen/regio's aan een **internationaal pilootproject "e-safety label"** waarbij aan scholen instrumenten voor zelfevaluatie worden aangereikt met als doel de visieontwikkeling en sensibilisering omtrent ICT-veiligheid en de ontwikkeling van veilig ICT beleid op schoolniveau te stimuleren. Scholen kunnen een veilig ICT-label behalen.
- Met de publicatie "**Pesten en geweld op school: handreiking voor een daadkrachtig schoolbeleid**" worden aan de scholen hefboomen en bouwstenen aangereikt, waarmee ze aan de slag kunnen gaan om stapsgewijs te komen tot een integrale benadering van pesten en geweld op school, de zogenaamde 'whole school approach'. De publicatie wordt aan de scholen ter beschikking gesteld via de website <http://www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag/>.
- In het project '**Preventie van antisociaal gedrag op school**', beter gekend **onder de naam 'Scholen voor jongeren en jongeren voor scholen'** of JOJO worden laaggeschoolde, kansarme en allochtone jongeren in het kader van het startbanenproject tewerkgesteld in scholen met veel kansarme jongeren. De JOJO'ers hebben onder meer als taak om het contact te verbeteren tussen de leraren en de kansarme jongeren en hun gezinnen. Op die manier leveren ze een bijdrage aan het opbouwen van een goed schoolklimaat.

- Om de scholen en iedereen die bij onderwijs betrokken is, correct te informeren en vooral te adviseren over de problematiek van pesten, geweld en ongewenst seksueel gedrag op scholen sloot de minister een overeenkomst af met het **Steunpunt Grensoverschrijdend Gedrag op School, geleid door vzw Limits**. Het Steunpunt treedt ook op als meldpunt voor onderwijspersoneel. Het kan bemiddelen bij grensoverschrijdend gedrag. Het Steunpunt heeft een goed gestoffeerde website: <http://www.limits.be>
- De intentie is geuit om te onderzoeken of het gebruik van games in scholen een invloed kan uitoefenen op het tegengaan van pesten. De bedoeling is om aan de slag te gaan met een eerder ontwikkeld spel van de Hogeschool Kortrijk en allerhande begeleidend materiaal voor scholen daarbij uit te werken. Na twee jaar wordt het game geëvalueerd en wordt nagegaan of het nuttig is om het game in gans Vlaanderen te implementeren. Het spel wordt dit schooljaar gelanceerd als onderdeel van een bredere educatieve aanpak van pesten. Het game is onderdeel van een reeks lessen en er is ook vorming voor leraren voorzien, info voor ouders, leerlingen, enz.

3. De jaarlijkse 'De Pesten-kan-niet-prijs' : Met dit initiatief wil de jury aanzetten tot effectief voorkomen of doen verdwijnen van pestgedrag bij jongeren. Pesten is nefast voor alle betrokken jongeren en doet hen kansen missen op persoonlijke ontplooiing en goede sociale relaties. Het pestprobleem kreeg gelukkig meer aandacht. Deze verhoogde aandacht is een eerste stap. Nu dient aanhoudend preventief en curatief hulp verleend te worden aan de duizenden jeugdige slachtoffers van pestgedrag.

De voorbije jaren werden projecten bekroond die opgezet worden in het onderwijs door directies, leerlingen, leerkrachten of ouders. De projecten mogen al opgestart of zelfs in belangrijke mate uitgevoerd zijn. De 'Pesten, dat kan niet!'-jury wordt gevormd door pedagogen en andere betrokkenen en staat onder voorzitterschap van Gie Deboutte. Het secretariaat van de Prijs wordt waargenomen door de jeugddienst Jeugd & Vrede VZW.

In het jeugdwerk:

1. In de schoot van De Ambrassade wordt **een traject** afgelegd rond 'geweld'. De bedoeling is om rond het thema 'geweld' kennis te delen, ondersteuning te bieden aan organisaties om hierrond op niveau van de organisatie een beleid uit te tekenen en om beleidsaanbevelingen te formuleren. Binnen dit traject wordt geweld gedefinieerd als **'een situatie die een inbreuk en bedreiging betekent voor het welzijn en de fysieke, sociale en emotionele integriteit van een jonge persoon.'**

2. Spelmethodieken rond pesten in het jeugdwerk:

VlinderSlag' en 'Vlindernet': een informatief spel voor 9 – 15 jarigen over zinloos geweld, pesten en agressie. Het spel werd door CIS i.s.m. vzw Zinloos Geweld.

Een **methodieken koffer** ontwikkeld rond pro-actief omgaan met pesten door vzw Jeugdtip

Glenn Gepest – begeleid cluespel voor 9-14jarigen – vzw Jeugd en Vrede

3. Vorming “Pesten in het jeugdwerk”:

Vzw Jeugd en Vrede voorziet volgende vormingen voor het jeugdwerk:

No Blame , pesten in het jeugdwerk, Straffen en belonen, Omgaan met agressie en conflicten, Doorspelen – om pestgevoelige dode momenten op te vullen, Fair en ludiek groepen verdelen – ook vaak een aanzet tot pesten, een pestgevoelig moment, Geweldloze communicatie

4. Publicaties :

‘Pesten in het jeugdwerk. Hoe omgaan met pesterijen?’- vzw Jeugd en vrede

‘Pesten in het jeugdwerk’ • Doeboekje: ‘Pesten voorkomen kan je leren’ – vzw Jeugd en Vrede

Boek met ‘goede praktijken’ om te werken rond pesten Publieksboek.: ‘Pesten, wat is het en wat doe je eraan?’ – Jeugd en Vrede

5. Andere zaken:

Top Vakantie heeft **een zorglijn** ingericht, die bekwaamd wordt om te adviseren in situaties van agressie, geweld, pesten en participatie...*De zorglijn is opgericht ter ondersteuning van hoofdverantwoordelijken tijdens hun verblijf. De zorglijn is een tweedelijfnfunctie, dwz. dat de hoofdverantwoordelijken zich aanmelden via de 24/7-permanentie en, indien nodig, doorgeschakeld kunnen worden met de zorglijn.*

Natuur en Wetenschap organiseert een kamp “Knuffelzoo”. Een van de doelstellingen van dit kamp is het herkennen van en voorkomen (preventief) van pesten alsook het fenomeen “pestgedrag” bespreken.

Binnen de vorming en publicaties van jeugdverenigingen en jeugdbewegingen wordt op regelmatige tijdstip aandacht gegeven aan het thema pesten.

Binnen de context van sport

1. Binnen de sportcontext wordt een positieve benadering gevolgd, waarbij de nadruk gelegd wordt op respect en integriteit, eerder dan te focussen op ‘pesten’.

2. Er is een **decretaal kader voorzien inzake Medisch en Ethisch Verantwoord Sporten** waarbij de sportverenigingen geresponsabiliseerd worden om de fysieke en psychische integriteit van de sporters te waarborgen. Het luik rond Ethisch Verantwoord Sporten is ondertussen in de georganiseerde sportsector (federaties/clubs) ingebed en stimuleert concrete acties in de praktijk rond het ruimere onderwerp ‘Ethisch Verantwoord Sporten’. De EVS richtsnoeren zijn erg ruim, dus het ‘pesten’ kan vanuit verschillende richtsnoeren benaderd worden. Meer hierover zie: <http://www.cjasm.vlaanderen.be/gezondsporten/evs/richtsnoeren.pdf>

Op deze basis werken veel **federaties** werken rond **fair play campagnes en/of rond gedragscodes**, waarmee impliciet pesten ook wordt aangepakt. Expliciete acties zijn minder aanwezig rond dit thema.

3. In dit kader kan ook verwezen worden naar de **Panathlonverklaring** over ethiek in de jeugdsport

(<http://www.sportopjongerenmaat.be/images/stories/Panathlonverklaring.pdf>).

Ondanks het feit dat 'pesten' als dusdanig niet expliciet vermeld wordt, is het duidelijk dat het beschermen van het kind dit mee omvat.

4. Het **Raamwerk Lichamelijke en seksuele integriteit**, waarvan de vertaalslag naar (onder meer) sport kortelings gefinaliseerd wordt, neemt dit ook mee op in de uitgangspunten, die een opsomming zijn van relevante richtlijnen voor het beleid in een sportorganisatie: "Er is een preventiebeleid tegen uitsluiting en pesterijen:

Niemand wordt gediscrimineerd omwille van seksuele voorkeur, geschiedenis, afkomst, taal, cultuur of geloof. Beperkende bepalingen wegens een handicap, zwangerschap, uiterlijk, geslacht of andere kenmerken kunnen enkel als gevolg van de reglementen die voor een bepaalde sport gelden.

Pesterijen en seksistisch, racistisch, discriminerend, intimiderend, kleinerend of ander negatief gedrag worden aangepakt."

5. Tenslotte kan verwezen worden naar de overheidsopdracht Ethisch Verantwoord Sporten 2012-2014 (ICES – Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport) en in het bijzonder een deelproject dat binnen dit kader door de VUB wordt uitgewerkt omtrent ethisch verantwoord begeleiden en stimuleren van pro-sociaal gedrag. Het accent ligt op de didactische ondersteuning om sportbegeleiders gericht te helpen bij ethisch verantwoord begeleiden, pro-sociaal gedrag stimuleren en ethische dilemma's aanpakken:

- mogelijkheden om tijdens de sportbegeleiding bewust en proactief te werken aan emotionele en sociale competenties bij jeugdsporters (accent op ontwikkelingsgebonden leerlijnen, programma's en oefeningen);

- analyseren van pro-sociaal gedrag in de interactie tussen (a) (jeugd)sporters onderling, (b) jongeren en volwassen begeleiders en (c) volwassen begeleiders onderling (accent op begeleiding, reacties dagelijkse omgang);

- didactische werkvormen om conflicten op te lossen in de opleiding / bijscholing gericht naar trainers, ouders en bestuursleden van sportorganisaties. Het uittesten en specifiek toepassen in de sportsector gebeurt na overleg met andere sectoren (jeugdsector, onderwijs...) waar methodieken reeds bestaan.

Na dataverzameling in jeugd- en sportcontext wordt een lessenreeks opgesteld die zal worden uitgetest op inhoudelijke en didactische relevantie & efficiëntie. Dit zal leiden tot concreet cursusmateriaal en tips voor werk- en evaluatievormen die kunnen gehanteerd worden binnen de opleiding en bijscholing van lesgevers/trainers op professioneel vlak (Bachelors-Masters) en voor vrijwilligers (VTS...).

Ten aanzien van werkenden

Eén bedrijf op de vier kampt met pesterijen op de werkvloer. Hoewel veel bedrijven een antipestbeleid voeren, glippen nog heel wat pesterijen door de mazen van het net. Het doel van de pesterijen is meestal het buitensluiten van het slachtoffer. De gevolgen van dit gecreëerde sociale isolement kunnen zeer ernstig zijn, emotioneel maar ook fysiek. Als iemand langdurig systematisch gepest wordt treden er vaak gezondheidsproblemen op: hoofdpijn, stress, maag- en darmklachten, slaapstoornissen, enz. Daarom is het

belangrijk tijdig hulp te zoeken. Een vertrouwenspersoon op het werk, een betrouwbare collega, naaste familie of goede vrienden, hulpverleners of via een hulplijn.

De regelgeving rond pesten op het werk is een **federale materie** is, meer bepaald binnen de wet 'welzijn op het werk'. Op de portaalsite van de Belgische overheid vinden burgers en werknemers alle informatie over de regelgeving en preventiemaatregelen die kunnen genomen worden om pesten op het werk tegen te gaan: het aanstellen van preventieadviseurs, vertrouwenspersonen, opstellen van procedures intern, verplichtingen van de werkgevers betreffende preventie, informatie en vorming van werknemers, begeleiding van slachtoffers binnen bedrijven....

Pestgedrag in werksituaties heeft veelal te maken hebben met **diversiteit of het anders zijn**. In het verleden heeft de Vlaamse minister van Werk ondernemingen/organisaties gesensibiliseerd om een *non-discriminatieclausule* op te nemen in hun arbeidsreglement. Dat is in vele organisaties ook gebeurd. De formuleringen van die clausules besteden ook specifiek aandacht aan grensoverschrijdend gedrag.

Sommige diversiteitsplannen zijn ontstaan om grensoverschrijdend of pestgedrag op de werkvloer te remediëren. Vaak maar niet altijd ging het daarbij om grensoverschrijdend of pestgedrag omwille van seksuele geaardheid.

In de bijsturing van het gehele **instrumentarium voor evenredige arbeidsdeelname** wordt vanaf 2013 nog meer dan in het verleden de klemtoon gelegd op voorkoming (en remediëring) van pestgedrag: *"Daarbij hebben we aandacht voor de twee aspecten van duurzame diversiteit: gelijkwaardigheid tussen (groepen van) medewerkers (niemand wordt uitgesloten, geïntimideerd of gepest door collega's) en behandeling als gelijke van alle medewerkers door de werkgever/het management (voorkomen van discriminatie)".*

Ten aanzien van werknemers van de Vlaamse overheid

1. Het KB van 17 mei 2007 (Koninklijk besluit betreffende de voorkoming van psychosociale belasting veroorzaakt door het werk, waaronder geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk) verplicht de werkgever om een reeks materiele en organisatorische maatregelen te nemen voor het voorkomen en het aanpakken van ongewenst grensoverschrijdend gedrag op het werk zoals geweld, **pesterijen** en ongewenst seksueel gedrag op het werk.

Op onderstaande website van het beleidsdomein Bestuurszaken wordt een overzicht gegeven van de acties die bij de diensten van de Vlaamse overheid worden ondernomen op vlak van psychosociaal welzijn:

<http://www.bestuurszaken.be/psychosociaal-welzijn>

De **preventieadviseur psychosociaal welzijn** staat de werkgever bij inzake de toepassing van de maatregelen bedoeld in de welzijnswet. Zo werkt de werkgever in samenwerking met de preventieadviseur psychosociaal welzijn een preventiebeleid uit in verband met het psychosociaal welzijn van de werknemers. De preventieadviseur psychosociaal welzijn speelt tevens een actieve rol indien dit preventiebeleid faalt en de werknemers menen het voorwerp te zijn van geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk.

2. De Vlaamse overheid neemt volgende primaire, secundaire en tertiaire maatregelen:

Primaire preventiemaatregelen hebben betrekking op het voorkomen van geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk (OSGW).

- De aanduiding van een preventieadviseur psychosociaal welzijn (PA PSW) en eventuele vertrouwenspersonen (VP);
- Aanpassen arbeidsreglement:
 - o Coördinaten van VP en PA PSW opnemen in het arbeidsreglement;
 - Verwijzing naar de klachtenprocedure: **omzendbrief DVO/BZ/P&O/2009/7 van 19 juni 2009:**
[http://www.bestuurszaken.be/RZB_DVO_2009_7;](http://www.bestuurszaken.be/RZB_DVO_2009_7)
- Het opstellen van een procedure intern aan de onderneming die toelaat dat een persoon die meent het voorwerp te zijn van onrechtmatig gedrag:
 - o Onthaald wordt en de nodige adviezen ontvangt;
 - o Een snelle en onpartijdige interventie bekomt van de vertrouwenspersoon en de preventieadviseur;
- Alle werknemers informeren over de modaliteiten volgens welke de werknemer een beroep kan doen op de bevoegde preventieadviseur of de vertrouwenspersoon;
- De vaststelling van de verplichtingen van de leden van de hiërarchische lijn betreffende de preventie;
- De informatie en de vorming van de werknemers;
- Risicoanalyse psychosociale aspecten uitvoeren (organisatie- en functieniveau) (a priori incidenten en a posteriori incidenten);
- Register voor feiten door derden implementeren (zie omzendbrief DVO/BZ/P&O/2009/7 van 19 juni 2009 - punt 8 het klachtenregister);
- Organiseren van opleiding, supervisie en intervisie voor vertrouwenspersonen;
- ...

Secundaire preventiemaatregelen hebben tot doel de **schade** die ontstaan is door geweld, pesterijen en ongewenst gedrag op het werk (OSGW) te **beperken**. De maatregelen gelden om het gedrag, als het voorkomt, te doen stoppen:

- De voormelde omzendbrief DVO/BZ/P&O/2009/7 bevat de klachtenprocedure voor personeelsleden die menen dat ze het voorwerp zijn van ongewenst grensoverschrijdend gedrag op het werk, met inbegrip van geweld, pesterijen of ongewenst seksueel geweld;
- Onthaal, hulp en vereiste ondersteuning van vermeende slachtoffers;
- Zorgen voor snel en onpartijdig onderzoek bij klachten;
- Duidelijke procedure voor de melding van feiten;
- ...

Tertiaire preventiemaatregelen hebben tot doel de **schade** die door geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk (OSGW) is ontstaan te **herstellen**:

- De begeleiding van slachtoffers, bijvoorbeeld in het kader van de wedertewerkstelling van werknemers die slachtoffer zijn geworden van onrechtmatige gedragingen;
- Voorzien van adequate psychologische ondersteuning/begeleiding (contract POBOS voor traumabegeleiding en E.A.P. (Employee Assistance Program));
- ...

Deze aanpak **sluit aan bij het globale welzijnsbeleid en de bijbehorende dienstverlening** van de Vlaamse overheid.

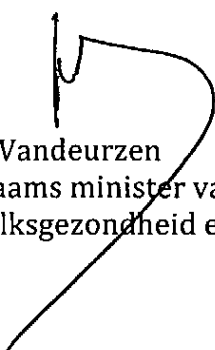
3. Ter ondersteuning van de entiteiten biedt de gemeenschappelijke dienst voor preventie en bescherming op het werk ook een **checklist** aan waarmee entiteiten kunnen nagaan hoe ver ze staan met het uitvoeren van het welzijnsbeleid specifiek rond OGGW en welke aandachtspunten er nog zijn (zie bijlage '*checklist PSW*'). De preventieadviseurs arbeidsveiligheid controleren een reeks punten tijdens hun jaarlijkse rondgang bij de entiteiten en sporen hen op die manier aan om blijvend aandacht te hebben voor veiligheid en welzijn op het werk (zie bijlage '*checklist welzijn rondgang preventieadviseurs arbeidsveiligheid*').

4. Personeelsleden met vragen of klachten over ongewenst grensoverschrijdend gedrag kunnen bij de Vlaamse overheid terecht bij:

- Bij hun leidinggevende
- Bij de vertrouwenspersoon van hun entiteit
- Bij de preventieadviseurs psychosociaal welzijn of de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk
- Bij het meldpunt Spreekbuis (gratis telefoonnummer 0800 92 593, bereikbaar van maandag tot vrijdag tussen 10 en 18 uur).

5. Tele-onthaal bereikt veel anonieme bellers die klachten over gepest worden uiten. Hulp zoeken in zijn omgeving lijkt de oplossing, maar het is – begrijpelijk – niet altijd de meest makkelijke weg. Vaak gaan gevoelens van schaamte en vernedering gepaard met gepest worden, dus kan het soms eenvoudiger zijn om je verhaal te doen tegen een onbekende.

6. Ook bij het meldpunt 1712 kunnen burgers terecht met meldingen en vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling. Hieronder valt ook pestgedrag.

Jo Vandeurzen
Vlaams minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin